

ДЕТІНІЗАЦІЯ ГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ І НОВІ ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ ЄДИННИКІВ: ЩО ЗМІНИЛОСЯ В ПОДАТКОВОМУ КОДЕКСІ ТА ЗАКОНІ ПРО РРО

Законопроекти № 1053 та № 1073, зміст яких ми детально розглянули в «БАЛАНСІ», 2019, № 71-72, с. 7, після бурхливих громадських обговорень усе-таки стали Законами від 20.09.19 р. № 128-IX (далі – **Закон № 128**, про внесення змін до Закону від 07.07.95 р. № 265/95-ВР, далі – Закон № 265) і від 20.09.19 р. № 129-IX (далі – **Закон № 129**, про внесення змін до Податкового кодексу, далі – ПК).

Більшість змін, що вносяться до чинного законодавства Законами № 128 та № 129, набувають чинності через 6 місяців із дня їх опублікування (20.09.19 р.), тобто з 19.04.20 р. Але **окремі норми** – із дати, що настає за датою опублікування законів, тобто з **20 жовтня 2019 року**. На цьому моменті ми далі зупинимося докладніше.

Ключова мета внесених змін – детінізація розрахунків у сфері торгівлі та послуг. Відразу зазначимо – наша реальність така, що недостатньо законодавчо закріпити правила гри, потрібний ще й контроль, тобто перевірки і відповідальність за порушення. Проте одночасно з прийняттям Законів № 128 та № 129 Президентом підписано Указ від 17.10.19 р. № 761/2019, згідно з яким Кабмін повинен за 2 тижні розробити і внести на розгляд Верховної Ради **законопроект про запровадження дворічного мораторію**

на проведення перевірок підприємців (крім тих, хто здійснює високо-рентабельні види діяльності з істотними ризиками ухилення від оподаткування) **з питання дотримання ними порядку застосування РРО.**

Практика ведення бізнесу в Україні показує: відсутність перевірок і відповідальності породжує нехтування законами. Можу припустити, що не врятує і те, що після закінчення мораторію податківці почнуть перевіряти підприємців, які торгують уроздріб, за весь період мораторію. Але у такий спосіб знайти головне – невидані чеки буде ну дуже проблематично.

Звичайно, усе залежить від того, хто і що потрапить під мораторій. Цілком імовірно, що мораторій на перевірки істотно уповільнить процес детінізації у сфері готівкових розрахунків. На папері буде одне, а в реальності – інше. Остаточні висновки можна буде зробити після прийняття закону про мораторій. Зараз же ми зосередимося на змінах, унесених до чинного законодавства. Почнемо з основних змін у Законі № 265, **що набувають чинності 19.04.20 р.**

Зміни в Законі про РРО

Для зручності сприйняття наведемо основні зміни, унесені Законом № 128 до Закону № 265, у табл. 1.

Таблиця 1

№ п/п	Норма Закону № 265	Суть змін	Коментар
1	2	3	4
1	Преамбула	Закон поширюється на проведення розрахункових операцій не тільки через звичайні РРО, але й через програмні РРО (далі – ПРРО)	До закону введено визначення ПРРО (ст. 2)
2	Абзац другий ст. 2	Доповнено визначення фіскальної функції: до неї належить здатність ПРРО забезпечувати одноразове занесення даних для довгострокового зберігання на фіскальному сервері ДФС та їх багаторазове зчитування з неможливістю змінити інформацію про обсяг розрахункових операцій	У звичайному РРО дані заносяться до фіскальної пам'яті самого пристрою і зчитуються з неї
3	Абзац п'ятий ст. 2	Визначення РРО уточнено: до операцій, які виконує цей пристрій, додано видачу готівки утримувачам електронних платіжних засобів (далі – ЕПЗ), зокрема платіжних карток	Послуга видачі готівки торговцями покупцям, які розраховуються за допомогою ЕПЗ, передбачена п. 1.42 Закону від 05.04.01 р. № 2346-III (далі – Закон № 2346)

1	2	3	4
4	Абзац дев'ятнадцятий ст. 2	До визначення розрахункового документа додано чек на видачу. Операція видачі готівки утримувачам ЕПЗ повинна бути підтверджена розрахунковим документом. Розрахунковий документ може бути створений РРО (або ПРРО) у паперовій та/або електронній формі або заповнений вручну	Перелік операцій і видів розрахункових документів розширено. А можливість створення електронних розрахункових документів передбачена для ПРРО
5	Абзац двадцять другий ст. 2	З'явилося нове поняття фінансової санкції , тобто грошової суми, яка стягується із суб'єктів господарювання (далі – СГ) – порушників вимог Закону № 265 і сплачується до бюджету	Це необхідно для реалізації так званого кешбека (повернення покупцеві частини суми фінансової санкції)
6	Абзаци двадцять п'ятий – двадцять восьмий ст. 2	Визначення фіскального режиму роботи, фіскального звіту, фіскального звітного чека (Z-звіт), денного звіту (X-звіт) підкориговано з огляду на специфіку роботи ПРРО	ПРРО реєструються у спеціальному реєстрі, розрахункові документи і фіскальні звіти передаються для зберігання на сервер ДПС
7	Абзац тридцять п'ятий ст. 2	Наведено визначення ПРРО – ним може бути технологічне та/або програмне рішення, що дозволяє реалізувати фіскальні функції на будь-якому пристрої (смартфоні, планшеті, ноутбучі, стаціонарному комп'ютері). Причому ДПС забезпечує безплатне програмне рішення для СГ	До старту роботи ПРРО (весна 2020 року) ДПС запропонує свої програмні рішення (уважаємо, як мінімум, для Windows, Android, iOS). Наразі тестовий варіант ПРРО – «E-Receipt», зареєстрований у держреєстрі РРО, можна скачати із сайту ДПС. Програмні рішення можуть бути розроблені і комерційними підприємствами. Вибір залишається за платником податків
8	Абзаци сорок четвертий – п'ятдесятій ст. 2	Запроваджується поняття електронного розрахункового документа, електронних X- та Z-звітів. Ці документи повинні мати такі ж обов'язкові реквізити, як і звичайні, паперові	Це зроблено для ПРРО
9	Абзац перший ст. 3	Поняття розрахункової операції підкоригували. Як ми знаємо, це, зокрема , не тільки приймання готівки через РРО (а зараз і через ПРРО), але й платіжних карток (тепер – електронних платіжних засобів)	Поняття ЕПЗ – ширше (визначення цього поняття див. у п. 1.14 Закону № 2346). Вони включають в себе: платіжні картки; мобільні платіжні інструменти, встановлені в апаратно-програмному середовищі смартфона або іншого бездротового пристрою (при цьому платежі здійснюються з банківського рахунку користувача) – розд. IV Положення, затвердженого постановою Правління НБУ від 05.11.14 р. № 705
10	Пункт 2 ст. 3	Чеки РРО можуть бути як паперовими, так і електронними	Про плюси і мінуси, пов'язані з отриманням покупцем електронних чеків, що формуються ПРРО, ми докладно розповіли ще при вивченні законопроекту № 1053 (див. «БАЛАНС», 2019, № 71-72, с. 7
11	Пункт 11 ст. 3	СГ зобов'язані проводити через РРО операції із заздалегідь запрограмованими товарами (послугами), а для всіх підаквизитних товарів – зазначати коди УКТЗЕД	Раніше коди УКТЗЕД потрібно було проставляти тільки для пального
12	Пункт 12 ст. 3	СГ зобов'язані вести облік товарних запасів і продавати тільки товари (послуги), відображені в обліку. Додано, що при перевірці СГ зобов'язаний пред'явити контролерам документи на товар, що перебуває в місці продажу (на госпоб'єкті), які підтверджують його оприбуткування і походження. Ці вимоги не поширюються на фізосіб-єдинників – не платників ПДВ, крім тих, хто продає технічно складні побутові прилади, що підлягають гарантійному ремонту, ліки і медвироби, ювелірні вироби)	Раніше було сказано про ведення обліку товарних запасів на складах та/або за місцем реалізації. Фізособи-єдинники (не платники ПДВ), які торгують переліченими у цьому пункті товарами, зобов'язані вести їх облік

1	2	3	4
13	Статті 3 та 5	Окремо прописані моменти, пов'язані із ситуацією, коли ПРРО не працює (треба того ж дня повідомити про це ДПС, розробникові ПРРО, сервісному центру за встановленою формою). Якщо ж пропав зв'язок із фіскальним сервером, тоді треба протягом години повідомити про це ДПС, зафіксувати час і працювати в режимі офлайн (але не більше 36 годин). Процедура реєстрації розрахункових документів передбачає отримання від фіскального сервера діапазону фіскальних номерів (усього на СГ резервується фіскальних номерів на 168 годин роботи протягом календарного місяця)	Про роботу в режимі офлайн заздалегідь робити висновки важко. Можливо, варто застосувати резервний РРО або не проводити розрахункові операції в цей особливий період узагалі (якщо ситуація дозволяє)
14	Пункт 1 ст. 9	Як і раніше, торгівля продукцією власного виробництва підприємствами (не сфери торгівлі та громадського харчування) через касу з оформленням ПКО, РКО, квитанцій, не вимагає застосування РРО. Але перелік винятків з цього правила доповнений: підприємства – виробники ювелірних виробів зобов'язані застосовувати РРО (ПРРО)	Раніше виробники ювелірних виробів могли проводити розрахунки через касу підприємства з оформленням ПКО та РКО
15	Пункт 2 ст. 9	Заборонено використовувати ПТКС (програмно-технічний комплекс самообслуговування), не переведений у фіскальний режим (а цей режим передбачає обладнання ПТКС як РРО, так і ПРРО)	Це говорить про розширення сфери застосування касових апаратів
16	Пункт 9 ст. 9	Заборонено не застосовувати РРО та/або ПРРО РК при торгівлі ювелірними виробами та побутовими виробами із дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння. за готівку на ринках	Цей вид заборонених товарів доданий до цієї норми (цікаве нововведення. Невже у нас на ринках масово з прилавків продають ювелірні вироби за готівку? Якщо так, тоді поза сумнівом, що це треба суворо контролювати!)
17	Пункт 12 ст. 9	Дозволяється не застосовувати РРО (ПРРО) , якщо в місці отримання товарів (надання послуг) розрахункові операції в готівковій формі не здійснюються. Ідеться про склади, місця зберігання товарів, здійснення оптової торгівлі тощо	Норма підкоригована, але її суть практично не змінилася. Важливе не місце торгівлі, а місце здійснення операції, що підпадає під визначення розрахункової операції
18	Статті 16 ¹ та 25 Закону № 265; п. 1 розд. II Закону № 128	Прописано вимоги до скарг покупців про порушення встановленого порядку проведення розрахункових операцій і реалізація механізму кешбеку. Важливо, що кешбек застосовується, якщо вартість товарів (робіт, послуг) за однією розрахунковою операцією, проведеною з порушеннями, більше 850 грн. Ці норми діють з 01.10.20 р.	Детально про це ми писали в огляді законопроекту № 1053 (див. «БАЛАНС», 2019, № 71-72, с. 7). Завважимо, що коли чек не видано продавцем узагалі, то застосувати цю норму неможливо, а за невидачу чека передбачено окремий штраф згідно зі ст. 17 Закону № 265
19	Стаття 17, п. 11 розд. II Закону № 128	Фінансові санкції застосовуються, якщо в ході перевірки (виключено слова: «протягом календарного року») буде виявлено факт: – проведення розрахункових операцій через РРО, ПРРО або РК (розрахункової книжки) на неповну суму вартості товарів (послуг); – непроведення розрахункових операцій через РРО та/або ПРРО з фіскальним режимом роботи; – невідповідності суми готівки на місці проведення розрахунків тій сумі, яка відображена у Х-звіті, більше ніж на 10 % МЗП, установленої на 1 січня звітного (податкового) року), а в разі застосування РК – загальній сумі за квитанціями (паперовими або електронними) за день; – невидачі в паперовій або електронній формі відповідного розрахункового документа , що підтверджує виконання розрахункової операції або проведення її без використання РК на окремому господарському об'єкті СГ	У ст. 17 встановлено фінансові санкції за порушення вимог Закону № 265 до СГ в частині проведення розрахункових операцій. Як бачимо, у цілому фінансові санкції стали жорсткішими. І багато санкцій можуть наздогнати порушників навіть у разі введення дворічного мораторію на перевірки. Це треба враховувати в роботі

1	2	3	4
		<p>Штраф за такі порушення становитиме:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за перше порушення, допущене в період з 19.04.20 р. до 01.10.20 р., – 10 % вартості проданих із порушенням товарів (послуг), а з 01.10.20 р. – 100 % такої вартості. Для порівняння: зараз штраф – 1 грн; – за кожне наступне порушення, допущене в період з 19.04.20 р. до 01.10.20 р., – 50 % вартості проданих із порушенням товарів (послуг), з 01.10.20 р. – 150 % такої вартості. Для порівняння: зараз – у розмірі 100 % зазначеної вартості. <p>Інші штрафи, які почнуть діяти з 19.04.20 р.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за нероздрукування (нестворення в електронному вигляді) контрольної стрічки – 30 НМДГ (510 грн) (зараз штраф – 10 НМДГ, тобто 170 грн); – за порушення при використанні, за невикористання, незберігання протягом встановленого строку КОРО та/або РК – 50 НМДГ (850 грн) (зараз штраф – 20 НМДГ, тобто 340 грн); – за проведення розрахункових операцій через РРО або ПРРО без використання режиму попереднього програмування назви кожного непідакцизного товару та/або послуги, ціни товару (послуги) та обліку їх кількості – 5 НМДГ (85 грн), а якщо заздалегідь не запрограмовані найменування кожного під-акцизного товару із зазначенням коду товарної підкатегорії за УКТЗЕД, ціни товару та обліку його кількості – тоді 300 НМДГ (5 100 грн). Для порівняння: зараз для всіх видів товарів (послуг) – 5 НМДГ, тобто 85 грн; – за порушення при веденні розрахунків через касу підприємства (у випадках, коли це дозволено п. 1 ст. 9 Закону № 265) або за порушення оформлення розрахункових і звітних документів при продажу проїзних або перевізних документів на залізничному (крім приміського) та автомобільному транспорті – 20 НМДГ (340 грн). Для порівняння: зараз 10 НМДГ (170 грн); – за внесення змін до конструкції або програмного забезпечення РРО (ПРРО) – 300 НМДГ (5 100 грн) (зараз 100 НМДГ, тобто 1 700 грн); – за неподання до ДПС звітності, пов'язаної із застосуванням РРО, – 30 НМДГ (510 грн) проти нинішніх 10 НМДГ (170 грн) 	
20	Стаття 20	<p>За неподання при перевірці документів, що підтверджують облік товарів, які перебувають у місці продажу (на господарському об'єкті) порушник піддається фінансовій санкції у розмірі подвійної вартості неврахованих товарів за цінами реалізації, але не менше 10 НМДГ (170 грн.).</p> <p>Ця норма не поширюється на фізосіб-єдинників – неплатників ПДВ (крім тих, хто торгує технічно складними побутовими приладами, що підлягають гарантійному ремонту, ліками і медвиробами, а також ювелірними виробами)</p>	<p>Раніше ця фінансова санкція застосовувалася до СГ, які реалізують товари, не враховані за місцем реалізації та зберігання. А про документи на товар прямо сказано не було. Тепер же, навіть за наявності обліку, за непред'явлення документів на товар при перевірці можна підпасти під цю фінсанкцію</p>

Зміни до ПК

Тепер розповімо про основні зміни, унесені Законом № 129 до ПК. Закон № 129 набуває чинності 19.04.20 р., але частина змін до ПК вводиться в дію з інших дат. Покажемо це в табл. 2.

Таблиця 2

№ п/п	Норма	Суть змін	Коментар
1	2	3	4
1	Підпункт 14.1.278 ПК, п. 1 розд. II Закону № 129	З 01.10.20 р. запроваджується поняття про інформаційну систему обліку даних РРО (СОД РРО), у якій акумулюються дані про розрахункові операції, створені РРО (ПРРО), і проводиться перевірка дійсності та достовірності розрахункових документів	Це допоможе контролювати як самого продавця, так і рух товару по ланцюжку продажів, а також реалізувати механізм кешбеку
2	Підпункт 14.1.279 ПК, п. 1 розд. II Закону № 129	З 01.10.20 р. запроваджується поняття про компенсацію покупцеві частини суми штрафних санкцій, визначену за даними СОД РРО	
3	Стаття 43 ПК, п. 1 розд. II Закону № 129	Описано механізм перерахування покупцеві частини суми штрафних санкцій, отриманих за результатами перевірки, з продавця за порушення ним встановленого порядку проведення розрахункових операцій із застосуванням РРО (ПРРО). Ця норма запроваджується з 01.10.20 р.	Це необхідно для реалізації механізму кешбеку
4	Підпункт 165.1.60 ПК, розд. II Закону № 129	Компенсація фізособі частини суми штрафних санкцій, отриманих за результатами перевірки з продавця за порушення встановленого порядку проведення розрахункових операцій із застосуванням РРО (ПРРО), не включається до загального оподаткованого доходу такої фізособи. Ця норма запроваджується з 01.10.20 р.	Нова норма!
5	Пункт 291.4 ПК, розд. II Закону № 129	Дозволений обсяг доходу для другої групи ЄП становитиме 2 500 000 грн (з 01.01.21 р.)	У поточному і в 2020 році – 1 500 000 грн

1	2	3	4
6	Підпункт 8 пп. 291.5.1 ПК, абзац четвертий п. 1 розд. II Закону № 129	Починаючи з 20.10.19 р. не можуть бути платниками ЄП першої – третьої груп юрособи і фізособи, які надають: <ul style="list-style-type: none"> – послуги фіксованого телефонного зв'язку з правом техобслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку; – такі ж послуги з використанням безпроводного доступу до телекомунікаційних мереж; – послуги мобільного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку; – послуги з техобслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж, мереж ефірного теле- і радіомовлення, дротового радіомовлення і телемереж 	Зараз єдинникам заборонено провадити саме ліцензовану діяльність у сфері комунікацій (види діяльності, що підлягають ліцензуванню, перелічені в п. 7 ст. 42 Закону № 1280, і вони збігаються з переліченими в новій редакції пп. 8 п. 291.5.1 ПК. Проте ліцензування послуг*, названих у п. 7 ст. 42 Закону № 1280, скасовується з 25.12.19 р. (згідно з пп. 8 п. 2 розд. I Закону від 18.09.19 р. № 102-IX). Проте з 20.10.19 р. усі вищезгадані послуги все одно під заборонаю – тепер уже згідно з прямою нормою пп. 8 пп. 291.5.1 ПК, викладеною в новій редакції. Тому ті, хто раніше працював із ліцензією, і далі не зможуть бути єдинниками, тобто для них нічого не змінилося. Ті ж єдинники, хто надавав телекомунікаційні послуги з перелічених у новій редакції пп. 8 пп. 291.5.1 ПК без ліцензії, зіткнулися з проблемою. Уважаємо, що з 20.10.19 р. весь дохід, який отримують такі єдинники у разі надання ними заборонених послуг, обкладатиметься: <ul style="list-style-type: none"> – у фізосіб – за ставкою 15 % згідно з пп. 4 п. 293.4 ПК; – у юросіб – за подвійною ставкою (6 % або 10 %) згідно з пп. 3 п. 293.5 ПК. А з 1 січня 2020 року такі єдинники повинні будуть перейти на загальну систему оподаткування (пп. 5 пп. 298.2.3 ПК). У цій ситуації можемо порекомендувати їм отримати ІПК на свою адресу із цього питання
7	Пункт 296.10 ПК	Тільки єдинники першої групи зможуть не застосовувати РРО та/або ПРРО – норма діє з 19.04.20 р. Інші групи платників ЄП повністю виключається із цієї норми з 01.01.21 р., тобто будуть зобов'язані застосовувати РРО та/або ПРРО та РК	Як і зараз, так і в майбутньому перша група єдинників не застосовує касові апарати, у т. ч. і ПРРО. Інші групи (друга – четверта) повинні будуть застосовувати РРО та/або ПРРО на загальних підставах після закінчення перехідного періоду в 2020 році, передбаченого п. 53 підрозд. 10 розд. XX ПК (див. нижче)

1	2	3	4
8	Розділ XX, підрозд. 10, п. 53 ПК	<p>До 01.10.20 р. РРО та/або ПРРО не застосовують фізособи – єдинники другої – четвертої груп незалежно від виду діяльності, обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 1 млн грн (крім тих, хто реалізує технічно складні побутові прилади, що підлягають гарантійному ремонту, ліки, медвироби і надають платні послуги у сфері охорони здоров'я).</p> <p>З 01.10.20 р. до 01.01.21 р. застосовувати РРО та/або ПРРО (незалежно від обсягу доходу) повинні фізособи – єдинники другої – четвертої груп, які здійснюють:</p> <ul style="list-style-type: none"> – реалізацію товарів (надання послуг) через Інтернет; – реалізацію технічно складних побутових товарів, що підлягають гарантійному ремонту; – реалізацію лікарських засобів, виробів медичного призначення і надають платні послуги у сфері охорони здоров'я; – реалізацію ювелірних і побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення і напівдорогоцінного каміння; – роздрібну торгівлю товарами, що були у використанні, у магазинах (група 47.79 КВЕД); – діяльність ресторанів, кафе, ресторанів швидкого обслуговування, якщо така діяльність є іншою, ніж визначена п. 11 ст. 9 Закону № 265; – діяльність туристичних агентств, туристичних операторів; – діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення (група 55.10 КВЕД); – реалізацію текстилю (крім реалізації за готівкові кошти на ринках), деталей і приладдя для автотранспортних засобів відповідно до переліку, затвердженого КМУ 	<p>Зверніть увагу, що зараз у тексті п. 296.10 ПК платні медичні послуги не згадані серед винятків за видами діяльності для мети застосування РРО (тобто для платних медичних послуг діють загальні правила п.296.10 НК). А далі, що в перехідному періоді 2020 року, що після нього надання таких послуг буде безпосередньо вимагати застосування РРО при здійсненні розрахункових операцій</p>
<p>* Телекомунікаційна послуга (послуга) – продукт діяльності оператора та/або провайдера телекомунікацій, спрямована на задоволення потреб споживачів у сфері телекомунікацій; оператор телекомунікацій – СГ, що має право на провадження діяльності у сфері телекомунікацій з правом на техобслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж; провайдер телекомунікацій – СГ, що має право на провадження діяльності у сфері телекомунікацій без права на техобслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електров'язку (ст. 1 Закону від 18.11.03 р. № 1280-IV «Про телекомунікації»).</p>			

Ольга ЦЕЛУЙКО, шеф редактор